

Приказ 52. LIBER годишње конференције: Open and trusted – Reassessing research library values (5–7. јул 2023, Будимпешта, Мађарска)

РАД ПРИМЉЕН: 20. октобар 2023.
РАД ПРИХВАЋЕН: 6. новембар 2023.

Катарина Перић
katarina.peric@nb.rs
ORCID: 0000-0003-
4899-8749

Народна библиотека
Србије
Београд, Србија

Европско удружење академских библиотека LIBER(фр. *Ligue des bibliothèques européennes de recherche*) основано је 1971. године. Свој рад организује кроз одржавање годишње Конференције, рад Генералне скупштине, извршног одбора и различитих стручних секција. На годишњој Конференцији учествују стручњаци како из области библиотекарства, тако и издавачи научних информација чији су корисници управо библиотеке. Народна библиотека Србије чланица је овог удружења од 2003. године.

Годишње се за Конференцију издваја део фонда одређен за стипендије које омогућавају представницима библиотека из различитих земаља да присуствују. Извршни одбор LIBER-а сваког октобра договара које земље испуњавају услове, а коначну одлуку доноси Програмски одбор Конференције. Ове године је додељено 12 стипендија, а земље чији су представници могли да се пријаве биле су Хрватска, Чешка, Естонија, Грчка, Мађарска, Летонија, Литванија, Пољска, Португал, Словачка, Словенија, Албанија, Јерменија, Азербејџан, Босна и Херцеговина, Бугарска, Грузија, Молдавија, Црна Гора, Северна Македонија, Румунија, Србија, Турска и Украјина. Приликом пријаве потребно је приложити мотивационо писмо и кратку биографију. Из Србије двоје нас је добило стипендију.

Теме Конференције су разноврсне, од „Будућности старих библиотека“ (енгл. „The Future of Old Libraries“), преко „Електронске библиотеке на послу“ (енгл. „The Electronic Library at Work“) до тема

отвореног приступа које су популарне годинама уназад (једна од њих одржана је у Лондону 2015. „Ка отвореној науци“ (енгл. „Towards Open Science“).

Овогодишња тема под називом „Отворена и поуздана (енгл. „Open and trusted“) одржана је у Будимпешти, а домаћин је била Мађарска академија науке (Magyar Tudományos Akadémia, МТА), најважније и најпрестижније учено друштво Мађарске. За потребе Конференције коришћена је зграда Централног европског универзитета (енгл. Central European University, CEU). Овогодишња тема није случајност, а разлог томе је да је најважнија прекретница на путу ка отвореној науци управо Будимпештанска иницијатива за отворени приступ из 2002. године чија је крилатица – „учинити истраживање бесплатним и доступним свима који имају приступ интернету и промовишу напредак у науци, медицини и здравству“¹. Иако је прате и подржавају многе друге декларације, ова Иницијатива је и даље жива –2022. године прославила је 20 година постојања са новим препорукама за наредних десет година у вези са инфраструктурама, проценом истраживања, транспортерима и уговорима о читању и објављивању.

Одржана предавања односила су се на отворени приступ, отворене податке, науку и знање, што је уско повезано са послом који обављамо колеге и ја у Одељењу за научне информације. Веза се огледа кроз сталну комуникацију и обуку корисника ради објављивања радова у научним часописима у отвореном приступу, кроз комуникацију са уредницима домаћих научних часописа, успостављање и одржавање система DoiSerbia. Одржавање система DoiSerbia подразумева и његово стално унапређивање у складу са савременим токовима, на чему се интензивно ради и чему се тежи.

Први дан Конференције био је посвећен радионицама у претконференцијском делу. Услед великог броја радионица, подељене су по различитим салама, те се у исто време одржавало чак 12 радионица.

Радионица од мени великог значаја била је „Diamond Open Access in Europe and beyond“² коју је организовао DIAMAS Project.³ Тај нови пројекат финансира Европска унија и циљ му је да подржи Diamond варијанту отвореног приступа (енгл. Diamond Open Access⁴) и

1. [Budapest Open Access Initiative](#), преузето 25.8.2023

2. [Детаљи радионице](#)

3. [DIAMAS Project](#)

4. [Diamond Open Access](#) односи се на модел научне издаваштва у којем часописи и платформе не наплаћују накнаде ни ауторима ни читаоцима

институционално издаваштво постављањем нових стандарда, повећањем видљивости и промовисањем одрживости различитих издавачких индустрија. У оквиру пројекта покренута је анкета⁵ као полазна тачка за разумевање институционалног издаваштва у Европи. Народна библиотека Србије и Одељење за научне информације учествовали су у попуњавању наведене анкете, и то Народна библиотека Србије као издавач часописа (Гласник Народне библиотеке Србије и Археографски прилози), а Одељење за научне информације као пружалац услуга (service provider) кроз систем DoiSerbia (66 научних часописа налази се на платформи, 57 активних). Анкета је имала циљ да прикупља податке о институционалном издаваштву у отвореном приступу. Упитник је попунило више од 700 институција из преко 50 земаља, а Србија је у десет најзаступљенијих по броју институција које су се одазвале позиву (поред Шпаније, Хрватске, Пољске, Француске, Италије, Немачке, Уједињеног Краљевства, Финске и Швајцарске.)

На радионици је говорило седам предавача, међу којима и наша сарадница Милица Шевкушић из Института техничких наука Српске академије наука и уметности. Колегиница Шевкушић је координатор Србије за отворени приступ при EIFL конзорцијуму библиотека. Тема њеног излагања била је „Why does the network matter?“ кроз коју је представила добру праксу Народне библиотеке Србије и Конзорцијума библиотека Србије за обједињену набавку (КоБСОН-а), предочила је пројекте спроведене претходних година уз помоћ EIFL-а ради промоције отвореног приступа у Србији. Вест о радионици и часописима из Србије укљученим у DoiSerbia систем поделио је на Twitter-у Пјер Муније (фр. Pierre Mounier), координатор пројекта DIAMAS.

Још једна од традиција Конференције након претконференцијског дела је пријем нових учесника (енгл. Newcomer Session), односно учесника који су први пут на LIBER-у. Како сам први пут присуствовала LIBER-у, и као делегат Народне библиотеке Србије и као добитница LIBER стипендије, предавање је било јако корисно и занимљиво јер има циљ да предочи праксу овако једног великог скупа (у просеку сваке године буде око 500 учесника).

Други дан Конференције, поред разноврсних предавања, обележила су и представљања спонзора и постер излагања. Присуствовало је преко 20 издавача научних публикација и било је изузетна част сусрести се представницима издавача (EBSCO, Emerald, Elsevier, Springer Clarivate

5. Назив анкете: DIAMAS Institutional Publishing Landscape Survey

Analytics, Royal Society of Chemistry итд.) са којима Народна библиотека Србије сарађује посредством КоБСОН-а.

На постер излагањима аутори су на веома концизан начин успели да прикажу како се у њиховим земљама ради на промоцији отворене науке и каква су решења применили не само на часописе и књиге, већ и на осталу врсту грађе, поготово стару и ретку. Традиционално је одржано и гласање за најбољи постер, а то је ове године био постер колегиница са Универзитета у Тартуу, у Естонији, под називом „EODOPEN: User Dialogue, Audience Development, Copyright Issues & On-Demand Access to Hidden Collections“.

На трећем, уједно и последњем дану Конференције такође се говорило о Diamond моделу отвореног приступа, а сесија под називом „A new paradigm: Open Access and the Diamond Model“ била је веома посећена. Чинила су је три предавања, која су дала приказ стања ове теме у Америци, Канади и Француској.

Једно од предавања садржало је анализу истраживања које су спровели Марк Хаскисон (Mark Huskisson, OPERAS and Public Knowledge Project, United Kingdom) и Саураб Кана (Saurabh Khanna, Stanford University, United States). Њихово истраживање односило се на преко 30 хиљада часописа у Diamond моделу отвореног приступа који користе електронско уређивање кроз платформу отвореног кода Open Journal Systems (OJS). Један од параметара за истраживање представљала је и покривеност ових часописа у оквиру светских индексних база Web of Science и Scopus. Иако су часописи потпуно отворени и бесплатни за коришћење/публиковање, истраживање је показало да је њихова покривеност у споменутим индексним базама ипак мала (мало изнад 1%) (Khanna et al. 2022).

Церемонија затварања Конференције LIBER-а садржи и чин предаје заставе домаћину Конференције следеће године, а то ће бити Државни универзитет у Лимасолу на Кипру.

Народна библиотека Србије је већ 20 година чланица LIBER-а и препозната је кроз међубиблиотечку сарадњу европских библиотека, пре свега националних и универзитетских, и подржана у мрежном повезивању библиотека. Сврха учествовања на оваквој Конференцији је управо брига о заштити европске културне баштине и побољшању приступа колекцијама европских истраживачких библиотека.

Конкретно тема отворености на 52. Конференцији је значајна тема, и у Србији се о томе говори више од две деценије. На овом путу јако је важна едукација библиотекара како би били оспособљени да помажу

истраживачима, како онима који тек започињу своју истраживачку каријеру, тако и онима са дугогодишњом каријером. Искуства земаља у региону су драгоцену помоћ и сва стечена знања у оквиру ове Конференције преносиће се даље.

Такође, на крају тродневне конференције могу да закључим да, иако су смо сви дошли из различитих институција и радимо различите врсте послова, суочавамо се са сличним проблемима и тежимо истим циљевима, а то је да на најбољи могући начин помогнемо у промоцији и развоју научноистраживачке заједнице.

Литература

- Khanna, Saurabh, Jon Ball, Juan Pablo Alperin, and John Willinsky. 2022. "Recalibrating the scope of scholarly publishing: A modest step in a vast decolonization process." Преузето 25.8.2023, <https://direct.mit.edu/qss/article/3/4/912/114119/Recalibrating-the-scope-of-scholarly-publishing-A>, *Quantitative Science Studies* 3 (4): 912–930. https://doi.org/10.1162/qss_a_00228.